

SAUGOMI GRYBAI IR KERPĖS

Dėl žmogaus veiklos – miškų kirtimo, aplinkos cheminės taršos, pelkių sausinimo, natūralių miškų ir pievų keitimo ūkiniais, negyvos medienos šalinimo nyksta ne tik gyvūnai ir augalai, bet ir grybai. Be to, grybai menkiausiai iširti, todėl gali būti, kad jau daugybę jų rūšių praradome, taip ir nespėję jų pažinti. Grybų neįmanoma išsaugoti, neišsaugant jų buveinių, kuriose jie auga, nes grybai permelyg glaudžiai susiję su kitais organizmais. Todėl buveinių kokybės pokyčiams jautrūs grybai sparčiai nyksta. | *Lietuvos raudonąją knygą* įrašyta 112 grybų ir 63 kerpių rūšys, kurių nemažai auga Vilniaus mieste ir jo apylinkėse. Šie grybai ir kerpės yra saugomi, jų rinkti negalima!



Plečioji plautė (*Lobaria pulmonaria*)



Paprastasis tankulis (*Sarcosoma glabratum*)

KELI PATARIMAI GRYBAUTOJAMS

- Prieš vykstant į nežinomą mišką, vertėtų žemėlapyje išsiaiškinti kokios upės, ežerai, keliai ar gyvenvietės jį supa. Primename, kad pagal *Grybavimo Lietuvos miškuose taisyklės* negalima grybauti gamtos rezervatuose!
- Grybaudami neardykite miško paklotės.
- Kadangi dauguma populiariausių valgomųjų grybų yra mikoriziniai – t. y., negali augti, nesudarę simbiotinio ryšio su tam tikros rūšies medžių šaknimis, todėl pasidomėkite, kokie grybai po kokiais medžiais auga.
- Geriausiai grybus rinkti į medines arba plastines gerai orą praleidžiančias pintines.
- Vienintelis būdas nustatyti ar grybas yra valgomas – atpažinti grybą, kitų patikimų metodų nėra. Niekada nebandykite valgyti nepažįstamų grybų.
- Grybus pjauti ir valyti labiausiai tinka nerūdijančio plieno peiliai.
- Kazlėkų, ūmėdžių ir kitų grybų kepurelių luobelę, jeigu ji lengvai lupasi, reikia nulupti.
- Kiekvienas žmogus yra asmeniškai atsakingas už grybų vartojimo maistui pasekmes.



Skėtinė žvynabūtė (*Macrolepiota procera*)

LIETUVOS MIKOLOGŲ DRAUGIJA

Žaliųjų ežerų g. 49, LT-08406 Vilnius
Tel. (8 5) 2697251; (8 5) 2398251
ernestas.kutorga@gf.vu.lt
svetlana.markovskaja@botanika.lt
reda.irsenaitė@botanika.lt
jonas.kasparavicius@botanika.lt

VILNIAUS GRYBŲ IR KERPIŲ PARODA



Vilniaus mokytojų namai
2015 m. rugsėjo 25 d. 11-19 val.
rugsėjo 26 d. 11-16 val.

Renginio partneriai:



Projektas įgyvendinamas
Vilniaus miesto savivaldybės lėšomis



Vilniaus miesto
savivaldybė

Grybai ir kerpės priklauso atskirai gyvų organizmų karalystei – **GRYBAI (FUNGI)**. Grybai nėra nei augalai, nei gyvūnai.

- Daugumos grybų kūnas sudarytas iš plonyčių siūlo pavidalo struktūrų – hifų, kurių tankus tinklas vadinamas **grybiena** (miceliu). Grybiena glūdi substrate ir plika akimi yra praktiškai nematoma.
- Grybo dalis, kurią paprastai renkame maistui, yra tik jo **vaisiakūnis**, kurio paskirtis gaminti dauginimosi dalelytes – **sporas**. Dauguma grybų yra mikroskopiniai, neturintys didelių vaisiakūnių.
- Grybai randami beveik visur: dirvožemyje, vandenyje, ore, organizmų viduje; nuo Arktikos, Afrikos dykumų iki Antarktidos.
- Pasaulyje žinoma apie **100 000** grybų rūšių ir manoma jų gali būti virš milijono rūšių. Lietuvoje nustatyta apie **6500** rūšių.
- Mokslininkai tiriantys grybus vadinami **mikologais**, o kerpės – **lichenologais**.

VALGOMIEJI GRYBAI

Žmogus vartoja grybus maistui ne vieną tūkstantmetį visuose žemynuose. Įvairiuose kraštuose maistui vartojami skirtingų rūšių grybai. Iš visų Lietuvoje augančių grybų maistui gali būti vartojama apie 400 rūšių grybų. Tačiau dauguma jų yra menkaverčiai ir maistui nevertojami. Renkama ir valgoma tik apie 100 rūšių grybų.



NUODINGIEJI GRYBAI

Kai kuriuose grybuose yra nuodingų žmogui medžiagų, kai kurios jų ir mirtinai pavojingos. Tokių medžiagų turinčių grybų maistui vartoti negalima. Nuodingiausi iš Lietuvoje augančių grybų yra žalsvoji musmirė, smailiakapurė musmirė, nuodingasis nuosėdis, eglinė kūgiabudė, rausvejanti plaušabudė, aršioji ir nuodingoji tauriabuodė. Reikia žinoti, kad net ir nuodingiausieji grybai yra labai reikalingi miškui. Jie padeda medžiams apsirūpinti vandeniu ir mineralinėmis medžiagomis. Dėl to jų vaisiakūnių spardyti ar kitaip naikinti negalima.



NEVALGOMIEJI GRYBAI

Yra grybų, kurie nėra nuodingi, tačiau dėl savo aštraus ar kartaus, kartais tiesiog nemalonaus skonio ar kvapo, kietos konsistencijos ar labai mažo dydžio maistui nevertojami. Tokie yra aitrusis pušynbaravykis, baltasis baltikas, vagotkraštis minkštūnis, šiurkščiakotė smirdeklė, lapinis mažūnis ir daugybė kitų rūšių.

PARAZITINIAI GRYBAI

Parazitiniai grybai minta kitų gyvų organizmų maisto medžiagomis ir sukelia ligas. Jie padaro daug žalos žemės ūkiui, dekoratyviniams augalams ir pramoniniams miškams, tačiau gamtoje jie yra būtini ekosistemos pusiausvyrai palaikyti. Net ir ūkinėje veikloje parazitiniai grybai neretai naudojami kontroliuoti piktžolių ar vabzdžių kenkėjų kiekį.



KERPĖS

Kerpės dažnai painiojamos su samanomis, tačiau iš tiesų jos yra savitai besimaitinantys grybai, kurie sudaro simbiozę su dumbliais. Drauge jie suformuoja savitą kūną, vadinamą gniužulu. Kerpių gniužulai gali būti labai įvairių spalvų ir formų, paprastai auga ant medžių, akmenų ir dirvožemio paviršiaus, bet ne jų viduje, kaip kiti grybai. Pasaulyje yra apie 20000 rūšių kerpių, Lietuvoje tik apie 600.

